

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Direcció General del Patrimoni Cultural
Àrea de Coneixement i Recerca
Centre d'Informació i Documentació del Patrimoni Cultural

Memòria d'excavació. Seguiment arqueològic del
desdoblament de la carretera C-260 a l'entrada del terme
municipal de Roses (Alt Empordà).

Anna Mª Puig Griessenberger

Aquests textos no poden ser copiats, utilitzar-se per a fins comercials i fer obra derivada. En cas de difusió pública, s'ha de fer citar l'autor i el Centre d'Informació i Documentació del Patrimoni Cultural.

Al gener de 2003, durant les obres de desdoblament de la carretera C-260, dins el terme municipal de Roses, es va informar al Servei d'Arqueologia de la troballa d'unes restes humanes aparegudes durant l'obertura d'un sondeig en un dels marges de la carretera, prop d'un rec que la travessa a pocs metres de la rotonda que enllaça amb la carretera de Vilajuïga. Els responsables de l'obra pensaren, en un primer moment, que es tractava d'una fossa comuna de la Guerra Civil, de manera que avisaren als Mossos d'Esquadra, els quals foren els primers a intervenir en el lloc, juntament amb els membres de l'Institut Forense i la presència del jutge d'Instrucció. Quan poguérem accedir al lloc ja havien estat retirades les restes humanes i es trobaven dipositades als jutjats de Figueres, de manera que desconeixem quin tipus d'actuació s'hi havia portat a terme. Els indicis encara visibles apuntaven cap a la recollida d'ossos en tres punts determinants, si tenim en compte els forats practicats en el tall del sondeig.

La primera actuació arqueològica que es va portar a terme en el lloc fou la documentació de les restes de dues inhumacions més, que no havien estat tocades en l'anterior intervenció, les quals s'intuïen en la secció est i sud del sondeig, col·locades de costat, de forma paral·lela, a uns 80 cm de distància entre si. La situada més a l'est, la núm. 1¹, es presentava seccionada a nivell dels genolls, igual que la núm. 2, al sud-est de l'anterior. Suposem que els ossos que mancaven havien estat retirats ja sigui per les màquines excavadores o bé per part dels forenses. Les restes apareixien entre 1 i 1'10 m de profunditat del nivell de la carretera, col·locades per dos estrats diferenciats de terra: el superior, d'uns 70 cm de potència, estava constituït per unes terres sorrenques i graves, d'acusada descomposició orgànica², mentre que l'inferior, d'uns 40 cm de potència, era de sorres més netes, de gra fi, segurament aportades per la proximitat de la platja, que es troba a escassament uns 200 metres de distància al sud. Les sepultures s'havien realitzat just per sota d'aquest segon estrat, retallades en una mena de paviment, que ens recordava l'aspecte d'un camí o zona de pas -format per graves i restes de morter de calç, d'un gruix aproximat de 3 cm-, i excavades en el nivell inferior, de sorres encara més netes i fines que les esmentades, d'una potència aproximada de 50 cm. Per sota d'aquest darrer nivell, i abans del freàtic, encara es va diferenciar un cinquè estrat, de 40 a 50 cm de potència, constituït exclusivament per humus (s'aprecia clarament el material orgànic descompost), que cobria directament una capa de graves.

---

¹ Només es va poder excavar la inhumació núm. 1. De fet, aquestes restes es trobaven fora dels límits afectats per les obres, de manera que, preservades de qualsevol actuació que tingués a veure amb els treballs que s'estaven fent, hagueren de deixar-se *in situ*.

² Fins fa relativament pocs anys aquesta era una zona d'horts.

Vistos els resultats, es va optar per continuar el seguiment del rebaix de terres que quedava per excavar en tot aquest marge de carretera, immediat a les restes descobertes. Fou aleshores quan es va determinar que les inhumacions s'estenien per una àmplia franja de terreny, almenys d'uns 100 m de llargada (vegeu fig. 1). Vistes les dimensions i característiques del cementiri, i del gran nombre d'inhumacions que podien aparèixer, es va prendre la decisió d'alçar la cota de rebaix de la carretera per evitar, així, afectar les restes humanes i poder continuar les obres; d'aquesta manera, les restes quedarien preservades en el mateix lloc. Al mateix temps es va considerar que aquesta era l'opció més adient, atès que el nivell freàtic aflorava per damunt de les restes òssies, cosa que impedia no només recuperar-les amb garanties³, sinó que també afectava les obres de la carretera. Només es va decidir excavar un altre individu, situat just a 77 m a l'est de la inhumació núm. 1, per tal d'ampliar el mostreig, sepultura que identifiquem amb el núm. 3.

Pel que fa a l'anàlisi antropològica, hem de dir que la posició dels esquelets era en tots els casos de decúbit dorsal i amb les cames estirades. En els dos individus registrats arqueològicament, els braços s'havien doblegat sobre el tòrax i la pelvis. Pel que fa a les restes recollides pels forenses, s'ha pogut comprovar l'existència de tres individus més, a partir dels elements ossis presents. Al final, l'estudi s'ha fet a partir d'un total de cinc individus, un dels quals mort abans dels 25 anys i la resta per sota dels 40 anys. El sexe s'ha pogut diagnosticar amb precisió en l'individu núm. 3 que conservava els marcadors sexuals del coxal; no obstant això, en la resta dels individus, la informació dels marcadors de robustesa i el volum dels elements ossis també indica que es tractava probablement d'individus masculins. Pel que fa a l'alçada, calculada a partir de la longitud dels ossos llargs, s'obté una forquilla entre els 158 i els 172 cm, amb dos individus al voltant dels 162 cm. En relació a la morfologia cranial, aquesta es distribueix bàsicament entre dos cranis allargats i dos arrodonits. Els trets de robustesa són molt variables entre els diferents individus. Entre les observacions del material dentari destaquen alguns casos de càries i pèrdues *antemortem*.

Consideracions cronològiques: conclusions

Un cop analitzades totes les dades, considerem que estem davant d'un cementiri organitzat, amb tombes individualitzades i col·locades en un mateix nivell, disposades

---

³ La conservació del teixit ossi era prou bona, però la majoria d'ossos grans foren trencats durant la seva recuperació degut a l'alt grau d'humitat que els impregnava.

de manera ordenada, seguint una mateixa orientació. En conseqüència, un cementiri que s'hauria realitzat en un espai curt de temps, on no hi ha indicis de cap seqüenciació estratigràfica, ni de fosses reaprofitades, marcadors d'un altre tipus de necròpolis, d'un ús més llarg, continuat. A partir d'aquests elements, creiem que aquest cementiri és el resultat d'alguna mortaldat múltiple, ocasionada per una epidèmia o per un fet bèl·lic. No descartem que pugui tractar-se d'algun cementiri de *morbo*, com els que es disposaven lluny de la població en casos de pesta o altres epidèmies. També podríem trobar-nos davant un cementiri de soldats, hipòtesi que, atesa la proximitat a la Ciutadella de Roses, uns 300 m a llevant, seria la més versemblant. Recolzaria aquesta suposició el fet que la totalitat dels individus estudiats siguin homes adults. Lamentablement no s'ha recuperat cap material que permeti apostar per alguna de les dues propostes, ni tant sols aproximar-nos a la cronologia. El que sí pensem és que no es tracta de cap cementiri parroquial atès que aquest, segons l'època, es trobaria a les proximitats de l'església de Santa Maria, a l'interior del recinte fortificat de la Ciutadella, o a l'actual parròquia.

Davant aquesta dificultat, es va optar per enviar una mostra òssia per tal de sotmetre-la a una anàlisi de radiocarboni, la qual ens podia aportar una aproximació a la cronologia del cementiri. Després de diversos tràmits, es va trametre la mostra al laboratori de Miami *Beta Analytic Inc.* el passat mes d'abril i en vàrem rebre resposta a final del mes següent, informe que adjuntem com a document annex. L'ós que es va enviar corresponia al fèmur dret de l'individu núm. 3 (R2003-C260-3), ja que era el que assolía el pes adient per a fer l'anàlisi necessària.

Els resultats aportats per la calibració situen la mostra enmig de dos blocs cronològics, el de 1640-1670 i el de 1780-1800, en els quals es concentren el màxim de probabilitats. Això resulta una aportació de gran interès ja que acota la datació del cementiri en època moderna i, per tant, podem posar-la en relació a algun dels fets bèl·lics que afectaren la plaça de Roses. El problema esdevé, però, quan ens adonem que els dos episodis més rellevants, ben documentats historiogràficament a la Ciutadella, són representats dins la forquilla cronològica: el setge de 1645, durant la guerra dels Segadors, i el setge de 1794-95, durant la guerra Gran.

En base a aquestes dades, volem analitzar una sèrie de qüestions per porten a decantar-nos cap a una de les dues possibilitats. La principal d'aquestes és l'emplaçament del cementiri, a la banda de llevant de la Ciutadella, i la segona és l'orientació dels cadàvers, dipositats com cristianament seria correcte, amb el cap a

llevant. Pensem que aquests dos detalls són significatius a l'hora de considerar que el cementiri que ens ocupa seria el de les baixes causades als francesos durant el setge de 1645. En primer lloc, sabem que l'atac que aquestes tropes fan a la Ciutadella és precisament pel costat de llevant de la fortificació, on s'hi instal·len diverses bateries (Díaz, 1991, 82-83). De fet, els francesos tenien assentat el seu camp en una franja que ocupava des de l'ermita de Santa Margarida (això és a l'actual encreuament entre la carretera de Roses a Figueres i la de Roses a Cadaqués) a la Garriga (prop d'on avui hi ha el parc acuàtic) i des d'aquí a la muntanya, on tenien oberta una rasa en forma de mitja lluna (De la Fuente, 1998, 346). Per contra, el setge de 1794-95, l'atac s'hauria portat preferentment des dels fronts nord i est, a l'extrem oposat. Si tenim present el fet que els morts del bàndol francès no devien enterrar-se excessivament lluny del lloc on estaven emplaçades les tropes d'atac, ja tenim un element que ens fa decantar cap a la datació de 1645. No sabem quin seria el nombre de baixes, ja que la documentació no és prou explícita al respecte, però pels nombrosos encontres que tingueren lloc en les línies de resistència, degueren ser importants.

La posició de les inhumacions, ben orientades segons el ritus funerari cristià, és un altre element a tenir en compte. La religiositat de les tropes franceses, que s'evidencia en aquest fet, pensen que no s'adiu precisament amb el context ideològic anticlerical que impregna el caràcter de la França republicana que és la que es llança a l'atac contra les tropes castellanes de Carles IV, i que desemboca en la Guerra Gran, en el marc de la qual hem de situar el setge de 1794-95. Hem de recordar, precisament, que és durant aquesta guerra que les tropes franceses escometen greus destrosses contra esglésies i convents, destrueixen les seves obres d'art o se les enduen. No sembla precisament que fos la fe cristiana la que guiés aquests actes, de manera que hem de creure que tampoc es tindria excessiva cura en seguir-la a l'hora de donar sepultura als seus soldats.

En conclusió, creiem que totes les dades apunten a considerar que el cementiri localitzat ran de la carretera C-260 correspondria a les baixes ocasionades a les tropes franceses que assetgen la Ciutadella de Roses els mesos d'abril i maig de l'any 1645. L'emplaçament del cementiri té sentit ja que el campament francès que atacava la plaça estava instal·lat a les proximitats del lloc, a poca distància. Es de suposar que els morts no es traslladarien massa lluny del lloc on s'escometien els atacs. Si observem la planimetria de l'època, en concret el plànol de l'any 1795 de Fournier (Castells, Catllar i Riera, 1994, 425), podríem pensar la ubicació precisa seria en el marge de l'antic camí de Castelló a Roses, el qual coincideix, de fet, amb l'actual

carretera (vegeu fig. 2). Les inhumacions es col·locarien de manera ordenada, en una fossa molt simple, excavada en el sòl, a no molta profunditat de la superfície. Els morts s'haurien enterrat sense cap pertinença, sense roba ni botes, raó per la qual no se n'han trobat indicis en els esquelets. Segurament es devia recuperar i aprofitar tot.

Bibliografia

BAIG, Marià (1988), La vila de Roses en els segles XVI i XVII, *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* 21, 35-206.

CASTELLS, Ramon, CATLLAR, Bernat, RIERA, Josep (1994), *Ciutats de Girona, Catàleg de plànols de les Ciutats de Girona des del segle XVII al XX*, Girona, COAC, Diputació de Girona.

DÍAZ, Carlos, PALOU, Hug, PUIG, Anna Ma (1998), *La Ciutadella de Roses*, Quaderns de la Revista de Girona, 77, Diputació de Girona.

DÍAZ, Narciso (1991), *Roses. Una vila amb història*, Ajuntament de Roses.

FUENTE, Pablo de la (1998), *Les fortificacions reials del golf de Roses en l'època moderna*, Col·lecció Papers de Recerca 3, Ajuntament de Roses-Diputació de Girona.

Anna Ma Puig Griessenberger

Figueres, 4 d'agost de 2004

Document annex
Resultats de la datació radiocarbònica
de la mostra R2003-C260-3

FROM: Darden Hood, Director (mailto:<mailto:dhood@radiocarbon.com>)
(This is a copy of the letter being mailed. Invoices/receipts follow only by mail.)

May 24, 2004

Dr. Anna Maria Puig Griessenberger
Rambla 16, 2
17600-Figueres, Girona
Spain

RE: Radiocarbon Dating Result For Sample R2003-C260-3

Dear Dr. Griessenberger:

Enclosed is the radiocarbon dating result for one sample recently sent to us. It provided plenty of carbon for an accurate measurement and the analysis went normally. The report sheet contains the method used, material type, applied pretreatments and, where applicable, the two sigma calendar calibration range.

As always, this report has been both mailed and sent electronically. All results (excluding some inappropriate material types) which are less than about 20,000 years BP and more than about ~250 BP include this calendar calibration page (also digitally available in Windows metafile (.wmf) format upon request). Calibration is calculated using the newest (1998) calibration database with references quoted on the bottom of the page. Multiple probability ranges may appear in some cases, due to short-term variations in the atmospheric ^{14}C contents at certain time periods. Examining the calibration graph will help you understand this phenomenon. Don't hesitate to contact us if you have questions about calibration.

We analyzed this sample on a sole priority basis. No students or intern researchers who would necessarily be distracted with other obligations and priorities were used in the analysis. We analyzed it with the combined attention of our entire professional staff.

Information pages are also enclosed with the mailed copy of this report. If you have any specific questions about the analysis, please do not hesitate to contact us.

The cost of the analysis was charged to the VISA card provided. A receipt is enclosed. Thank you. As always, if you have any questions or would like to discuss the results, don't hesitate to contact me.

Sincerely,

Dr. Anna Maria Puig Griessenberger

Report Date: 5/24/2004

Material Received: 4/26/2004

Sample Data	Measured Radiocarbon Age	$^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ Ratio	Conventional Radiocarbon Age(*)
Beta - 191699 SAMPLE : R2003-C260-3 ANALYSIS : Radiometric-Standard delivery (collagen analysis) MATERIAL/PRETREATMENT : (bone collagen); collagen extraction with alkali 2 SIGMA CALIBRATION : Cal AD 1520 to 1590 (Cal BP 430 to 360) AND Cal AD 1620 to 1680 (Cal BP 330 to 260) Cal AD 1730 to 1810 (Cal BP 220 to 140) AND Cal AD 1930 to 1950 (Cal BP 20 to 0)	130 +/- 50 BP	-18.3 o/oo	240 +/- 50 BP

CALIBRATION OF RADIOCARBON AGE TO CALENDAR YEARS

(Variables: C13/C12=-18.3:lab. mult=1)

Laboratory number: **Beta-191699**

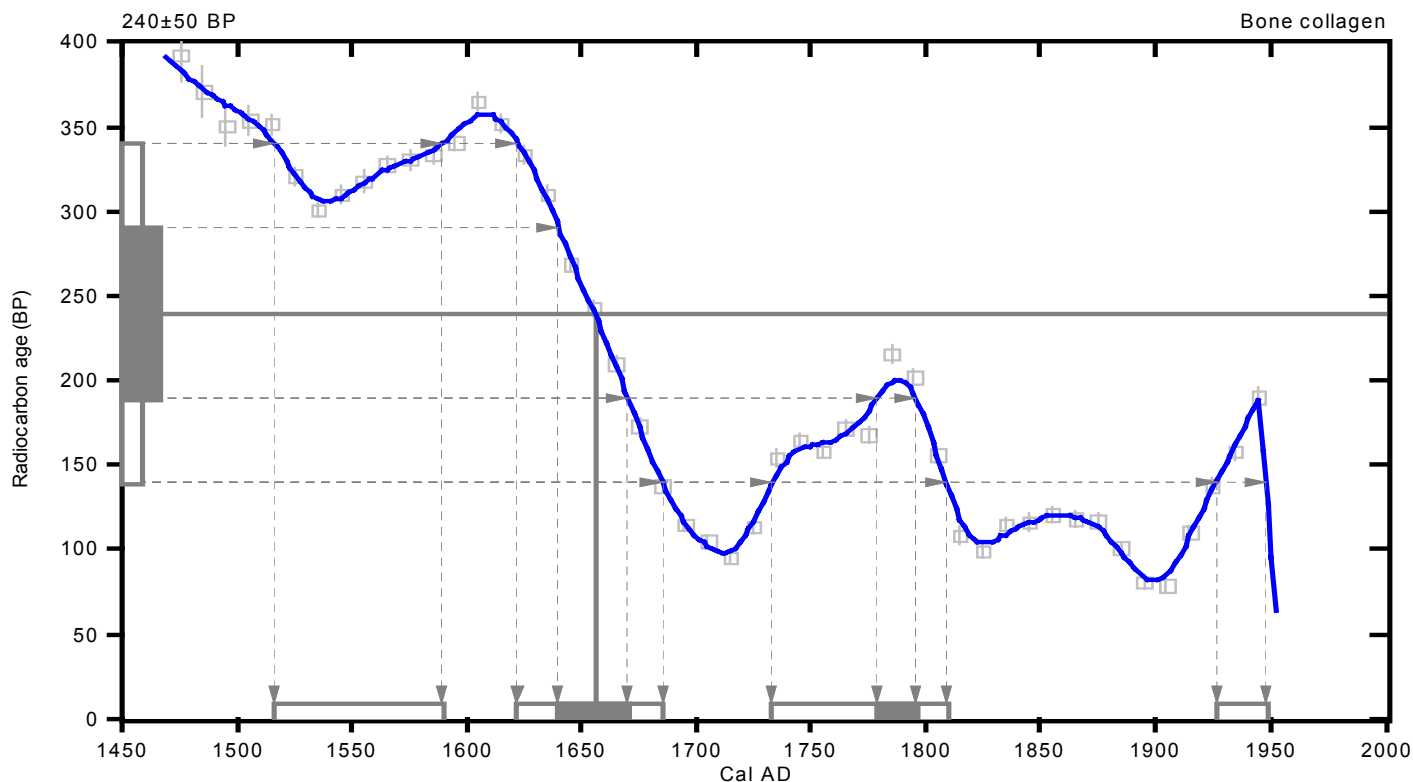
Conventional radiocarbon age: **240±50 BP**

2 Sigma calibrated results: Cal AD 1520 to 1590 (Cal BP 430 to 360) and
(95% probability) Cal AD 1620 to 1680 (Cal BP 330 to 260) and
Cal AD 1730 to 1810 (Cal BP 220 to 140) and
Cal AD 1930 to 1950 (Cal BP 20 to 0)

Intercept data

Intercept of radiocarbon age
with calibration curve: Cal AD 1660 (Cal BP 290)

1 Sigma calibrated results: Cal AD 1640 to 1670 (Cal BP 310 to 280) and
(68% probability) Cal AD 1780 to 1800 (Cal BP 170 to 150)

References:

Database used
Intcal98

Calibration Database
Editorial Comment

Stuiver, M., van der Plicht, H., 1998, Radiocarbon 40(3), pxii-xiii

INTCAL98 Radiocarbon Age Calibration

Stuiver, M., et. al., 1998, Radiocarbon 40(3), p1041-1083

Mathematics

A Simplified Approach to Calibrating C14 Dates

Talma, A. S., Vogel, J. C., 1993, Radiocarbon 35(2), p317-322

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • E-Mail: beta@radiocarbon.com